

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

РУСКО ПОЗОРИШТЕ.

(Свршетак.)

Од осталих новина не заслужују више него прост спомен комади: „Лишће шуми“, од кнеза Сумбатова: „Мученици љубави“, од А. Потјехина; и „Легенда старог замка“, од Куликова.

За цело споменуто време највећма се допао комад „Кручина“, од Шпажинског.

Шпажински бира радо психолошке мотиве, па их уме вешто развијати.

Садржај „Кручине“ је овај: Матори Нехљудов радио је цела века свога, откидао од својих уста, одрекао се свега потребнога, гулио и живе и мртве, само да дође до богатства, а за тим до породичне среће. На полетку пође му то за руком: Маничка, лепа, млада кћи осиромашена трговца, понуди му сама своју руку. Он одлази из Москве у варошицу и онде се врти око Маничке „као песанце, као дете, али уједно и као деспота“. Маничка је пошла за њега, што је хтела, да се нажива овога света. Случајно се упозна с ђаком Рубежниковим, заслепи га и после кратке борбе заведе га. У Нехљудова се појави љубомора, а мисао о жениној неверности побуђује у њему мисао о самоубијству. Морен љубомором нађе своју жену у поверљивом разговору с Рубежниковим, удара на њу ножем, ал' Маничка осујети ударац, па сад мења своју тактику, грозећи мужу судом, ако јој не да бар 50.000 рубаља, да би могла живети по својој вољи. Ал' се и она превари. Рубежников прими, до душе, њезину љубав, не пазећи на опомене и савете свога старатеља Ревјакина, ал' не ће ипак да се здружи с њоме, том превртљивом вером. Пропала жена не мисли дели-ти с њим сиротиње; он бежи испред не-

поштења, па онда испред ње. Нехљудов је на ивици пропасти, али га у име спаситељево спасе Поленка, такођер храњеница ревјакинова, покварена, али сад препорођена девојка, говорећи му: „Велика је ваша туга, али вам не доноси смрт већ откупљење. Целога века свога живели сте само за себе, и за вољу себи нисте никога жалили. У том је ваша кривица, а та вам је несрећа послана за каштигу“. Нехљудов се освести: „Почећу живети новим животом. Научите ме, како да живим, дајте ми цел. Сам ничега не могу нити знам. Доведите у склад душу моју, излечите је. Изела ме та брига, изела!“

Из тих последњих речи разабера се, да је ту Шпажински хтео да реши сличну психолошку тему, као Достојевски у свом роману „Злочин и каштига“, али није постигао ни из далека што је желео.

Поједине су особе у том комаду цртане веома добро, али цела слика сувише је шарена, претрпана нејасним противностима и психолошким скоковима.

Из свега, што досад рекосмо, излази, да драмски писци у Русији у последње доба нису написали много, ал' се такођер и то види, да је *руско позориште право огледало народних потреба и народнога живота.*

Руси имају већ свој рођени знаменити репертоар и служи им на част, да у том смеру и сада даље раде без престанка.

Добри нови комади не ничу као гљиве иза кише, али продукција не малаксава, па се за то знаменито и подупире.

По рускоме.

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Библиотекар“. Шаљива игра у 4 чина, написао Густав Мозер, превео Б. Галац.)

Управа је позоришна у обзир узела жељу многих посетилаца позоришта те је у недељу 25. марта о. г. наново дала приказати Мозеровог „Библиотекара“, који се при првоме приказу необично био допао. Омиљености „Библиотекаревој“ прокрчила је пута и у први мах складна игра приказивача, а и другога га је пута складна та игра снажно одржала. Но за своју је омиљеност „Библиотекар“ без сумње највише дужан *Димићки* и *Димићу*, који су услед карактеристичне игре своје у недељу у цени скочили код овдашње публике, у чију су милост обоје се лагано, али сигурно и поуздано већ и дотле угњездили били. *Добриновић* је тек при овој понови први пут давао „шнојдера“ Цибсна, дабогме на свој начин, са пуно живота и гинкости, а и *Милосављевић* и *Димитријевићка* давали су сад први пут, он Мерсленда, она Диксонку; код првог су приказа били спречени те се дали замути. Према улогама својим попунили су њих двоје целину сасвим лепо. *Рајковићка*, *Хаџићева*, *Лукић*, *Димитријевић* и *Барбарућ* показали су били већ при првоме приказу, да су својим улогама дорасли на сад су то само потврдили. Г.

(*Лудвиг XI*. Трагедија у 5 чинова, написао Казимир Делавињ, с француског превео Ј. Ђорђевић. Приказана први пут 27. марта о. г. Г. *Милош Цветић*, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду последњи пут као гост.)

Једна од оних драма, које су написане не толико песничтву, колико глумцу за љубав, прешла је јуче преко наше позорнице. Да је тако, показује нам битност драме, која одмах у почетку истиче заплет, и то у личности тог француског краља. Они, који иоле знају светску историју, и у њојзи појаву једанаестог Лудвига, нису никад били у сумњи о развиту те драме, јер сви догађаји у њојзи само су производ аподиктичне нарави тога краља. Свака појава у драми само је за то изнесена, да нам фиксирану личност Лудвигу прикаже са разне стране и у разном осветљењу: сад као владара, сад као тирана, сад опет као покајника, сад као интригана и на послетку у оном грозном тренутку, кад издише а не може да издане.

Но у овај мах није нам главна ствар Делавињова драма као таква, већ фигура у њојзи, Лудвиг, и приказивач те фигуре, *Милош Цветић*.

У једном од прошлих бројева овога листа

изнео сам свој лични утисак, који на ме произведе игра уваженог уметника тог. Споменуо сам том приликом, како г. Цветић своје улоге приказује са умне стране, те се тако истиче као уметник првог реда. Овом приликом пак рећи ми ваља, да се поред те умне стране истакла и душевна, и то с таквом недољивом снагом, да смо на позорници гледали само Лудвига, а на Цветића тако рећи и заборавили. Који је глумац пак у стању, да на гледаоце произведе такав учинак, тај је постигао онај врхунац, који су Музе резервисале само појединим изборницима својим.

Шта хоће пак да кажу ти разни утисци у игри г. Цветића? То хоће да кажу, да је он еминентно приказивач *карактерних* улога, а улога Лудвигова таква је. Цветић је у њу улио сва богата средства своје уметности, он је публику тако повукао за собом, да га је ова и у отвореној сцени и при свршетку чинова једно десет пута изазвала и њему красан венац као знак свог трајног признања предала. Симпатична улога није то никако; али је тим већи тријумф Цветићев, што је и у таквој улози могао публику да одушеви на бурно признање. А то чини поред простудираног приказа још и уливање душевне индивидуалности; јер ко хоће на душу да произведе учинак, мора душом говорити к души.

Да ли да споменем поједине моменте, у којима се Цветић тек истакао? Да ли да споменем исповест пред пустињиком, или сукоб с Немуром, или умирање, или другу коју сцену? На сваки начин има та улога и својих тежих партија; али при том не смемо изгубити из вида ни оне тренутке, кад се Лудвиг — смешио. Лудвиг и смешио! Или кад је у молитви хтео и бога да превари, као што је варао људе, или другу, на сумце извађену сцену? Не, не; *целина* је онај драги камен, који ће нам остати у вечној успомени, и која нас наводи, да му у име целе публике на овом месту изразимо захвалност своју. Српски се народ може поносити са Цветићем, са трећим чланом нашег дичног уметничког тријумвирата: *Јовановић*, *Ружић*, *Цветић*.

М. С—ћ.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Загребу). „*Vienac*“ пише: „Многи питају, зашто ништа не пишемо о нашем позоришту. А шта да пишемо?“

Из новина дознајемо, како напослетку сви

увиђају, да г. Верини нема гласа. Кад је то „Венац“ *први* констатовао, г. интендант нас је обедио, да тенденциозно лажемо. А сада г. Кнајзл сам ради на томе, да се отресе Веринија, кад је баш увек промукао. А зар је „Венац“ када тврдио, да је у Веринија чисто грло?

Дознајемо још из новина, да се у хрватском позоришту пева оперета „Бак-просјак“ с облигатним „Служвом прек“. „Бак-просјак“ (Bettel-Student) да је сјајно успео; али за то да су пропале неке опере, као „Ruу Blas“ „Un ballo in maschera“ и т. д., које су досад баш красиле нам позоришни репертоар. Чујемо, да услед тога неки снују, како би и по опери могли учинити „Служвом прек“. Било им на част и вечно славу! Али надајмо се, да ће им г. Дескашев помрсити рачуне, т. ј. да ће радије остати у Будим-Пешти уз месечних 350 фор., него да у Загребу за месечних 180 фор. помаже индиректно онима, који су намерили подићи оперету до депоткиње, а погазити са свим до црва племени-ту оперу. Премда смо искрени пријатељи и поштоватељи г. Дескашева, ипак му желимо срећан боравак у Будим-Пешти, док криза не прође.

И „Шпањолски ђаци“, који не видеше већ више година свеучилишта, овековечише позори-ницу нашег позоришта. Публика је Шпањолцима живо повлађивала; право и има, кад је улазницу платила . . . Да се публици још боље живци раздраже (а многима су већ са свим отупили), предлажемо, да се приреди у нашем позоришту и шпањолска „борба са биковима“. Ако то није могуће, нека се „уприличи“ бар борба „петлова“. Та оваква продукција стоји врло мало, а могла би помоћи. Quod erat demonstrandum.

Упитавши неки дан великог пријатеља глумишта, зашто наша Талија тако напредујући пропада, одговори ми, да је уз друге разлоге најглавније то, што се вила уметница готово већ и стиди улазити у дашчару на маркову тргу па зато да страјкује, док јој се не подигне достојан храм у срцу Загреба. Погодио си, ускликнух, та ја плаћам ево већ трећу или четврту годину своју крајцару на дан, још за мало па ћу исплатити и целу обећану своту, а од новог хрватскога глумишта не видим ни основнога камена. Шта је то? Ко је крив? Зар нема у целој Хрватској баш нигде никога, који би се прихватио посла, да уклони истините запреке, па да се једном започне градити ново глумиште? Зар и у том питању да очекујемо све и баш све једино од владе? А где је друштво, где интелигенција, која ће питање с нова покренути, владу охрабрити, и евентуално посао у своје руке примити.

Уза сву летаргију нашу надам се ипак, да ћу још ове године видети ново народно глуми-

ште, до душе не хрватско у Загребу, него чешко у Прагу. Поговара се наике по граду Загребу, како се спрема посебан *глумишни влак*, који ће 1. августа о. г. све хрватске пријатеље чешкога народа и чешкога глумишта повести у *Златни Праг*, где ће се свако кроз неколико дана моћи до миле воље нагледати новог позоришта чешкога и послушати по избор опера наше дичне браће, који су нам показали начин и пут, како да дођемо до глумишта.

„Глумишни влакови“ чешки су изум. Кад се отворило ново глумиште чешко, домисли се неки чешки родољуб (мислим сам др. Ригер), како би нужно и корисно било, да се не само Пражанима, него и осталим Чесима подаде прилика, да виде своје ново позориште. И тако дође до глумишних влакова, који су на неки начин забавни влакови. Доселе дошло је у Праг преко 200 таквих влакова из најразличитијих предела и земаља чешких. Недавно су шта више и Чеси у Бечу приредили такав „глумишни влак“, те их је преко 600 пошло у Праг на два три дана, да виде Праг и ново глумиште, и да се наслушају народне гласбе своје. Пражани дочекали су бечке Чехе уз силно одушевљење, што је да како Немце у велико смутило, који и онако преким оком мотре тај најновији душевни покрет наше браће.

Приповеда се и пише, да се чак из Америке јављају Чеси, који желе видети Либушин град. У граду Чикагу гради се посебан брод, који ће повести тамошње Чехе у Европу, у Трст, а одакле ће их жељезница пренети у Праг. Кад су се американски Чеси одлучили на тај далеки пут, зар да само загребачки Чеси заостану? Тако су умовали чланови наше врле „Чешке беседе“ у Загребу, те су према томе одлучили, да ће све могуће покушати, неби ли могао такођер из Загреба поћи око 1. августа посебан „глумишни влак“ у Праг. Надајмо се, да ће тај „хрватски“ влак бар 500 Хрвата у Праг однети.“

* (Народно позориште у Загребу). »Нар. Нов.“ пишу: „Слаби финансијални одношаји и велики захтеви опћинства — то је карактеристика нашега позоришнога питања, то је камен, о који се сваки управитељ нашега позоришта мора спотаћи. Неки мисле, да би се финансијални одношаји поправили, кад би се саградило ново веће позориште. Сигурно је, да би представе нових сензационалних комада у два пута већем позоришту донеле и два пута већег дохотка за поједино вече; али да би у новом од садашњег два пута већем позоришту и свака представа знаменито више донела, него што носи у данашњем малом позоришту, ми се небисмо усудили тврдити то напречац. А зашто не? Зато, што се градњом новог већег позоришта неби уједно и

стално позориште посећујуће опћинство знатно повећало и што би према размерно повећаном доhotку стајао и размерно повећан трошак. Само оно позориште може финансијално успевати, у ком се поједине драме или опере могу бар десет пута узастопце давати, у Загребу су пак данас врло ретке породице, које би који комад, буди драму или оперу, течајем једне сезоне и пет пута посетиле. Па ипак загребачко опћинство тражи од позоришта колико и опћинство ког великог града, па ако се уважи, да оно од своје стране мање нуди, може се рећи, да оно тражи од позоришта још и више него опћинство највећег града.

Борећи се у опште с тим неразумером међу средствима и захтевима одвише година, има позоришна наша управа, што се наносе тиче опере, особити каламитет са тенорима.

Од Грбићевих времена променили смо ми до сада пет тенора, но ниједан се није могао одржати на нашој позорници; чак Де-Негри, који је имао највише симпатија, доживио је жалостан крај — јер су га најпосле изжвиждали. Наше опћинство захтева певача, који мора имати сва добра својства. Тенор наш морао би бити млад, леп, морао би имати ванредно јак и металан глас, а уз то, наравно, имао би бити прави уметник, а таквих захтева морамо се сасвим одрећи, јер се једва прве позорнице, које плаћају десет до двадесет хиљада франака месечно, могу оваким певачима поносити.

Према садашњој нашој плаћи тенора морамо бирати или човека са гласом, који је друкчије скроз почетник, или певача савршена, али без гласа, као што је н. пр. био Фагорини. Како је неугодно, кад чујемо певача викати, да човека гроза хвата, како је неприлично, кад се опера због мањкавости његова репертоара, по три месеца учити мора; тако исто је немилостиво, кад певач слушаоца побуђује на сажалење, јер се мучи својим изнемоглим потртим грлом.

Ниједна ни друга крајност дакле неваља. Ми смо то до сада изкусили.

Плаћа, коју сада даје управа тенору, износи 3.800 форината на годину. Та је плаћа раздвојена на девет месеца. Питање је, да ли ми драматичног тенора требамо тако дуго. Ми мислимо, да не требамо. За нас је доста, ако се велика опера пева шест месеца, и то од половине октобра до половине априла, а остало време сезоне да се испуни лиричким операма; јер лирички тенор и онако мора бити на целу сезону ангажован.

Придода ли управа садашњој плаћи тенора још хиљаду форината, те подели тих 4.800 на шест месеца, пада на месец 800 форината, а за тај новац могли бисмо добити певача, који ће

уз нешто јачи глас имати и школе и репертоара. Можда ће се рећи, да је максимум, што позоришна благајна данас даје тенору. Но ми тврдимо, да би се не само та хиљада форината накнадила, већ да би благајна новим тенором добила. Опћинство, које је до сада много вече оставило празну кућу, напунило би је сваки пут, те ако би само 20 фор. код сваке представе пало више, кроз читаву сезону, био би мањак тим накнађен. Но још има други начин, којим би се та хиљада могла накнадити. Као што би се тенор ангажовао на шест месеца тако би се могло учинити и са примадоном.

Садашња плаћа примадоне износи 3.400 фор., раздвојена на 9 месеца по 370 ф. Ангажује ли управа примадону са 400 фор. на месец, чинило би то кроз шест месеца 2.400 фор. Како добрих певача има много, на тај бисмо начин и ту хиљаду форината приштедили.

Најпосле је отворен још један пут, којим се може тенору више плаћати; а то је, да се повисе цене. Сигурно би свако радо дао десет новчића више, кад би знао да ће чути изврну оперу. Наше позоришне цене и онако су малене.

Једино на овај начин могли би доћи до оперних сила, које би доникле одговарале захтевима нашег опћинства. Небуде ли се пак кренуло тим путем, онда ће морати земља неколико хиљада на годину више жртвовати, или ћемо бити присиљени и даље нагезати, као и до сада, или најпосле саму оперу напустити.

* (Пољска драма на париском позоришту.) „Анта“, драма пољског списатеља Владимира Окоњскога (А. Свјентоховскога, уредника варшавске „Правде“) на скоро ће се представљати у Паризу у француском преводу.

* (Народно позориште у Загребу.) „Нар. Нов.“ од 7. априла пишу: „Прекисноћња представа Милекерове оперете „Бак просјак“ напунила је позориште по пети пут дупком. — Госп. Дескашев, који се у петак повратио с гостовања на пучком позоришту у Пешти, ово је вече у насловној улози, рекли бисмо, сам себе надвисио; глас му беше чист, те је певао врло лепо.

Г. Дескашев био је врло лепо примљен. У другом чину предан му је красан лоровов венац.

Какве су досада околности кажу, остаће г. Дескашев ваљда чланом нашега позоришта; јер понуду, која му је у Пешти стављена, до сада још није примио — надамо се, да ћемо за 14 дана моћи јавити, да ју је и коначно одбио. То ће сада да како зависити од наше позоришне управе, од које се праведно може очекивати, да неће према признатој домаћој сили бити тврдица, да би могла тим ејајније плаћати странца певача сумњиве вредности.“

Издаје управа ерског народног позоришта.